

“TAMTAKIR” PEKİŞTİRMESİ ÜZERİNE

Mehmet ÖZEREN*

Geliş Tarihi: Mayıs, 2017

Kabul Tarihi: Eylül, 2017

Öz

Türkçede *seslerle* (vurgu, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz türemesi, ünlü uzaması, başa hece eklenmesi), *eklerle* (+-An, +CAK, -dek, +-DİR, +-DUR, -GİL, +KİnyA, +IAR, +mAn, +rAK, +TI, +-U, +z), *kelimelerle* (edatlarla, zamirlerle, tekrarlarla, ek/edatlarla), *sözdizimiyle* pekiştirme yapılmaktadır. “*Tamtakır*” sözcüğü de benzer hecelerin tekrarı esasına dayanılarak kurulan bir pekiştirme sözcüktür.

Türkiye Türkçesinde “*tamtakır*” “içinde bulunması gereken şeylerden hiçbiri bulunmayan, bomboş” anlamında kullanılan bir pekiştirme sözcüktür. Bu pekiştirmenin *tamtakır kuru* (veya *kırmızı*) *bakır* “boş, bomboş”, *tamtakır olmak* “içinde gerekli hiçbir şey kalmamak” gibi kalıplaşmış kullanımları da bulunmaktadır. Kırgız Türkçesinde *taptakırçak* “çırıl çıplak, tertemiz olarak”, *taptakır* “büşbütün, tamamen” örnekleri görülmektedir.

Bu pekiştirme sözcüğünün ilgili kaynaklarda yansıma sözcük olarak kabul edilen “*takır*” sözcüğünden oluştuğu ileri sürülmektedir. Ancak yansıma sözcükler ile benzer hecelerin tekrarı esasına dayanılarak bir pekiştirme yapılmaz. “*Takır*” sözcüğü, Türkiye Türkçesi ağızlarında “toprakların yer yer çatlaması, kuruması durumu”, Kırgız Türkçesinde *takır* “çıplak, bitkisiz, otsuz”; Özbek Türkçesi ağızlarında *takır yıl* “verimsiz yıl” (Sayram); Kâşgar ve Yarkend ağızlarında *taqur* “toprağı sert ve düz olan çöl”, *taqir* “üzerinde herhangi bir bitki yetişmeyen; üstünde yün, saç olmayan”; Altay Türkçesinde *takır* “çıplak, bitkisiz”; Hakas Türkçesinde *tahir* “kıraç, çıplak, ot yetişmeyen”; Yakut Türkçesinde *tahaaruta suox*, *tuhata suox* “verimsiz” biçiminde kullanılmaktadır.

Bu sözcüğün kökünü oluşturan “*tak*” “yok, değil; boş, açık, çıplak” sözcüğü de tarihi ve çağdaş Türk lehçelerinde görülmektedir: Uygur Türkçesinde *taq* “angarya”, Dîvânu Lugâti’t-Türk’te *dag ~ dağ* “değil, yok”, Karahanlı Türkçesi Satır Altı Kur’an Tercümesi’nde *dağ, dağ* “yok, değil”; Altay Türkçesinde *tak cer* “çıplak, otsuz yer”, Çuvaş Türkçesinde *tak / takah* “boşuna, boş yere, yok yere”; Yakut Türkçesinde *taak* “boşuna” vd.

Bu çalışmada verilere dayanarak “*tamtakır*” pekiştirmesini oluşturan “*takır*” sözcüğünün “*tak*” kökünden türediği ve bu pekiştirmenin yansıma bir kökten oluşmadığı savunulmaktadır. Çalışmada ayrıca aynı köke dayanan diğer sözcükler tespit edilmekte ve sözcüğün tarihi ile çağdaş lehçelerdeki kullanımlarına yer verilerek bir sonuca varılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: takır, değil, tekin, tak, dağ, tek.

* Yrd. Doç. Dr.; Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fak. ÇTL Bölümü, mehmetozeren@hotmail.com.

ON THE INTENSIFIED WORD “TAMTAKIR”

Abstract

In Turkish words are intensified by *sounds* (stress, consonant duplication, epenthesis, lengthening of vowel, adding an initial syllable), by *suffixes* (+An, +CAK, -dek, +Dİr, +DUR, -GİL, +KİnyA, +lAr, +mAn, +rAK, +TI, +-U, +z), by *word order*. One of the ways to intensify a word is to add an initial syllable obtained by closing the first syllable of the word with one of consonants *p,m,r,s*. The word “tamtakır” is one of such words.

In Turkey Turkish intensified word “*tamtakır*” has the meaning of “the state of emptiness, lack of something that should contain.”. “*tamtakır*” has also configured uses such as *tamtakır kuru* (veya *kırmızı*) *bakır* “empty, quite empty”, *tamtakır olmak* “the state of not containing what is necessary”. Kirghiz Turkish has the examples of *taptakırçak* “completely naked, very clean”, *taptakır* “entirely, totally”.

This intensified word is claimed to be derived from so-called mimetic word ‘*takır*’. However with mimetic words, reduplication can not be made by repeating similar syllables. The Word ‘*takır*’ is used in the meaning of ‘drying and cracking of the soil’ in the sub-dialects of Turkey Turkish, in the meaning of ‘barren, without any plants’ in Kirghiz Turkish, ‘*takır yıl*’ is used in the meaning of ‘infertile year’ in subdialects of Uzbek Turkish, as *takır* in the meaning of ‘dessert with plain and hard soil’, as *takır* in the meaning of ‘the one on which nothing can be grown and the one without any hair’ in Kashgar and Yarkend subdialects, as *takır* in the meaning of ‘bare, plantless’ in Altai Turkish, as *tahr* in the meaning of ‘barren, without any flora’ in Hakas Turkish, as *tahaaruta suox*, *tuhata suox* in the meaning of ‘infertile’ in Yakut Turkish.

The root of this Word ‘*tak*’ in the meaning of ‘lack, absent, empty, bare’ can be seen in modern and historical Turkish dialects: as *tağ* ‘drudgery’ in Uigur Turkish, as *dag* ~ *dağ* ‘lack, none, un-’ in Dîvânu Lugâti’t-Türk, as *dağ*, *dağ* ‘lack, none, un-’ in Sub-Line Quran Translation in Kharahanid Turkish, as *tak cer* ‘barren and grassless place’ in Altai Turkish, as *tak* ‘clear, clearly, definite, certain, complete, concrete’ in Kirghiz Turkish, as *tak / takah* ‘in vain, useless, for nothing’ in Chuvash Turkish, as *taak* ‘for nothing’ in Yakut Turkish.

In this context, based on the mentioned data, it will be claimed that the word ‘*takır*’ creating the reduplication of ‘*tamtakır*’ is derived from the root ‘*tak*’ and this duplication is not derived from a mimetic word. In addition, other words with the same root will be determined and elaborated by dealing with their history and usages in modern dialects.

Keywords: *takır*, *değil*, *tekin*, *tak*, *dag*, *tek*.

Giriş

Pekiştirme en geniş anlamda, dilin sözdizimi kurallarından, kelime, ek veya ses unsurlarından birini kullanarak, ifade edilenler arasındaki bir sözün belirginleştirilmesine; kelime, kelime grubu ve cümle gibi bir dil birliğinin anlamının güçlendirilmesine, kesinleştirilmesine veya belirttiği kavramın aşırılığının bildirilmesine; bir unsura dikkat çekilmesine veya bu unsurun ön plana çıkarılmasına pekiştirme adı verilir¹.

¹ Ahat Üstüner, Türkçede Pekiştirme, Elazığ 2003, s. 11.

Türkçede *seslerle* (vurgu, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz türemesi, ünlü uzaması, başa hece eklenmesi), *eklerle* (+-An, +CAK, -dek, +-Dİr, +-DÜr, -Gİl, +KİnyA, +lAr, +mAn, +rAK, +Tİ, +-U, +z), *kelimelerle* (edatlarla, zamirlerle, tekrarlarla, ek/edatlarla) ve *sözdizimiyle* pekiştirme yapılmaktadır. Pekiştirmelere bağlam odaklı bakıldığında ise pekiştirmenin anlamsal, sözdizimsel ve yazımsal (tipografik) olmak üzere üç alanda meydana geldiği görülmektedir². Ancak Türkçede pekiştirme denilince daha çok “ad, sıfat ve zarf soylu sözlerin açık veya kapalı ilk hecelerinin *p, m, r, s* ünsüzlerinden biriyle kapatılması ve meydana gelen hecenin, o kelimenin başına eklenmesiyle, benzer hecelerın tekrarı esasına dayanılarak kurulan ve bu yolla ilgili olduğu adın veya fiilin taşıdığı anlamı yoğunluk bakımından güçlendiren kelime” akla gelmektedir³. Bu tarz anlatımların hem kelime tekrarı ile yapılanlara benzer olması hem de seslerin ilavesiyle oluşmuş olması dolayısıyla yapısında her iki pekiştirme tarzının kuvvetlendirme gücü ve oluşan ses ahengi vardır. Bu özelliklerinden dolayı çokça benimsenip yaygınlaştığı düşünölmektedir⁴.

“Tamtakır”

“*Tamtakır*”, “içinde bulunması gereken şeylerden hiçbiri bulunmayan, bomboş” anlamında kullanılan bir pekiştirme sözcüktür. Bu pekiştirmenin *tamtakır kuru* (veya *kırmızı bakır* “boş, bomboş”, *tamtakır olmak* “içinde gerekli hiçbir şey kalmamak” gibi kalıplaşmış kullanımları da bulunmaktadır⁵. “*tamtakır*” pekiştirme sözcüğü, *ta+m + takır* biçiminde oluşmuş bir pekiştirme sözcüktür.

“takır”

Türkiye Türkçesinde “tamtakır” pekiştirmesi içerisinde geçmekte olan “takır” sözcüğü Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan bir sözcük değildir. Türk Dil Kurumunun elektronik ortamdaki Büyük Türkçe Sözlük’ünden elde edilen verilere göre “takır” sözcüğü Türkiye Türkçesi ağızlarında “toprakların yer yer çatlaması, kuruması durumu” [(*Derleme Sözlüğü* c: 10) *takır* (III) *Bayramiç – Çanakkale] olarak geçmektedir. Ayrıca Coğrafya terimi olarak da “çöller ve yarı kurak bölgelerde, yağışlı mevsimde sığ ve tuzlu bir göl ya da bataklık durumuna gelen, kapalı, dibi tuzlu tortularla kaplı çukur.” anlamında kullanıldığı belirtilmektedir⁶.

² Duygu Kamacı, Türkçede Pekiştirme (Anlamsal, Sözdizimsel, Yazımsal), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2014.

³ Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, (4. Baskı) Ankara 2010, s. 173; Ahat Üstüner, age., s. 81.

⁴ Ahat Üstüner, age., s. 82.

⁵ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, (10. Baskı) Ankara 2005, s. 1898

⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.56b08a36150b84.83652564 (Erişim tarihi ve saati: 02.02.2016, 12.44)

“Takır” sözcüğü diğer Türk lehçelerinde hem yazı dilinde hem de ağızlarda kullanılan bir sözcüktür. Kırgız Türkçesinde *takır* “çıplak, bitkisiz, otsuz”; *takır baş* “matruş kafa, saçsız baş”⁷; Özbek Türkçesi ağızlarında *takır yıl* “verimsiz yıl” (Sayram)⁸; Kâşgar ve Yarkend ağızlarında *taḳur* “toprağı sert ve düz olan çöl”, *taḳir* “üzerinde herhangi bir bitki yetişmeyen; üstünde yün, saç olmayan”⁹; Altay Türkçesinde *takır* “çıplak, bitkisiz”; *takır baş* “çıplak alınlı”; *takır cer* “çıplak yer”; *takır koy* “az yünlü koyun”¹⁰; Hakas Türkçesinde *tahır* “kıraç, çıplak, ot yetişmeyen”; *tahır çazı* “çıplak, kıraç ova”¹¹; Yakut Türkçesinde *tahaaruta suox*, *tuhata suox* “verimsiz”¹² biçiminde kullanılmaktadır.

Takır sözcüğünden isimden isim ve isimden fiil yapım eki ile türemiş sözcükler de kullanılmaktadır. Kırgız Türkçesinde *takır+ay-* “çıplak, bitkisiz kal-”, *takır+çak* “çıplak”¹³; Altay Türkçesinde *takır+çak* “az otlı”, *takır+la-* “bitkisiz kal-, çıplaklaş-”; (mec. boşalt-)¹⁴ örnekleri görülmektedir.

Takır sözcüğünün kökeni ile ilgili Tuncer Gülensoy’un köken bilgisi sözlüğünde *takır* (*hlk*) “toprakların yer yer çatlaması, kuruması durumu” < *tā* ‘yansımaya’ + *kı* – *r* biçiminde yansımadan türemiş olduğu ile ilgili bilgiler verilmekte ve Anadolu ağızlarındaki *takır takır*, *takırdak*, *takır tukur* sözcükleriyle ilgili görülmektedir¹⁵. Hamza Zülfiyar da ses yansımaları kelimelele ele aldığı çalışmasında *tak* “çarpmayı, vurmaya, kakmayı, çalmayı, kendi kendine çarparak vurarak işlemeyi, çalışmayı anlatır” kökünü yansımaya kök olarak vermiş ve bu kökten türemiş yansımaya kelimelerin (*takıra-*, *takırak*, *takır takır*, *takır tukur* vd.) içerisinde *tamtakır* pekiştirme sözcüğüne de yer vermiştir¹⁶.

Ancak bizce *takır* sözcüğü yansımaya bir köke değil, *taḳ* sözcüğüne dayanmakta olup, *tak+ı-r* biçiminde türetilmiş bir sözcüktür.

⁷ K. K. Yudahin, Kırgız Sözlüğü, (Çev. Abdullah Taymas), Türk Dil Kurumu, Ankara 1998, s. 699; Selahaddin Çankaya, Kırgız Sözdüğü / Kırgız Sözlüğü - Kırgızca Türkçö / Kırgızca Türkçe, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2014, s. 505-506.

⁸ Özbek Halk Şevaleri Lügati, (Red. Ş. Ş. Şoabdurahmonov) Uz. SSR “FAN” Naşriyeti, Taşkent 1971, s. 246

⁹ Robert Barkley Shaw, Kâşgar ve Yarkend Ağız Sözlüğü, (Çev. Fikret Yıldırım), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 244.

¹⁰ Emine Gürsoy Naskali – Muvaffak Duranlı, Altayca - Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 166.

¹¹ Emine Gürsoy Naskali – Viktor Butanayev – Almagül İsina – Erdal Şahin – Liaisan Şahin – Aylin Koç, Hakasça - Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 484; Ekrem Arıkoğlu, Örnekli Hakasça - Türkçe Sözlük, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 471.

¹² Yuriy Vasiliev (Cargistay), Türkçe – Sahaca (Yakutça) Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 290.

¹³ K. K. Yudahin, age., s. 699; Selahaddin Çankaya, age., s. 505-506.

¹⁴ Emine Gürsoy Naskali – Muvaffak Duranlı, age., s. 166.

¹⁵ Tuncer Gülensoy, Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 852-853.

¹⁶ Prof. Dr. Hamza Zülfiyar, Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler, İnceleme - Sözlük, TDK Yay.: 628, Ankara 1995, 266.

“tak”

Tak sözcüğü tarihi ve çağdaş lehçelerde görülmekte ve “yok, değil; boş, açık, çıplak” anlamlarına gelmektedir. Tarihi Türk lehçelerinden Uygur Türkçesinde *taḵ* “angarya”¹⁷, Dîvânu Lugâti’t-Türk’te *dag ~ ḍag* “Argu lehçesinde *değil, yok*”¹⁸, Karahanlı Türkçesi Satır Altı Kur’an Tercümesi’nde *dag, ḍag* “yok, değil”¹⁹ anlamlarında kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçelerinde genellikle isim ve fiili niteleyici unsur olarak Altay Türkçesinde *tak cer* “çıplak, otsuz yer”²⁰; Çuvaş Türkçesinde *tak / takah* “boşuna, boş yere, yok yere”²¹; Yakut Türkçesinde *taak* “boşuna”²² olarak kullanıldığı görülmektedir.

Ayrıca Dîvânu Lugâti’t-Türk’te *ḍag ol* “değil”, *tegül* “Oğuzcada değil”²³, Karahanlı Türkçesi Satır Altı Kur’an Tercümesi’nde *dävül, dävül* “değil”²⁴ biçiminde geçen sözcüğün kökünde de *taḵ* sözcüğü vardır.

“tek” ve Türevleri

Tak “yok, değil; boş, açık, çıplak” sözcüğü, çok daha yaygın olarak görülen *tek* “boş” sözcüğü ile aynı sözcüktür. Bu sözcük Proto Türkçe dönemlerinden beri kullanılır: Proto Türkçe **tek* 3.“hiçbir şey”, 4.“hiç, sıfır”, 5.“boş, boşuna”; Kırgız Türkçesi *tek* “boş, boşuna”; Hakas Türkçesi *tik* “hiçbir şey”; Şor Türkçesi *tek* “boş, boşuna”; Tuva Türkçesi *tik* “hiçbir şey”, *tek* “hiçbir şey; hiç, sıfır”. Ayrıca bu sözcük Türkçeden Halha Moğolcasına da geçmiştir: Türkçe > Halha Moğolcası *teg* “hiç, sıfır”²⁵. *Tek* sözcüğü Orta Türkçede de “boş”²⁶, Kazak Türkçesinde de “boş, boşuna”²⁷ anlamlarında görülmektedir.

Türkiye Türkçesinde kullanılan *tekin* “boş, içinde kimse bulunmayan” sözcüğü de *tek* “boş” sözcüğünden türetilmiştir. Türkiye Türkçesi ağızlarında “boş ve önemsiz yer” [(Derleme Sözlüğü c: 10) *tekin* (I) *Denizli, Düzce-Bolu, Kurşunlu-Çankırı, Merzifon-Amasya] olarak geçmektedir²⁸. Kutadgu Bilig’de de *tekin* “boşuna” anlamında geçmektedir²⁹.

¹⁷ Ahmet Caferoğlu, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları (2. Baskı), Ankara 2011, s. 220.

¹⁸ Ahmet B. Ercilasun – Ziyat Akkoyunlu, Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti’t-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 631.

¹⁹ Suat Ünlü, Karahanlı Türkçesi Sözlüğü, Eğitim Yayınevi, Konya 2012, s. 197.

²⁰ Emine Gürsoy Naskali – Muvaffak Duranlı, age., s. 165.

²¹ Bülent Bayram, Çuvaş Türkçesi – Türkiye Türkçesi Sözlük, Tablet Yayınları, Konya 2007, s. 217.

²² Yuriy Vasiliev (Cargıstay), age., s. 39.

²³ Ahmet B. Ercilasun – Ziyat Akkoyunlu, age., s. 631, 866.

²⁴ Suat Ünlü, age., s. 200.

²⁵ S. A. Starostin - A. V. Dybo - O. A. Mudrak, An Etymological Dictionary of Altaic Languages, s. 1413.

²⁶ Fuzuli Bayat, Orta Türkçe Sözlük, Yalın Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 470.

²⁷ Kenan Koç – Ayabek Bayniyazov – Vehbi Başkapan, Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 530.

²⁸ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas&kategori1=derlay&kelime1=tekin (Erişim tarihi ve saati: 10.02.2016, 12.06)

²⁹ Suat Ünlü, age., s. 777.

Tek kökünden türetilmiş olan *teküt-* “boşaltmak” fiili Orta Türkçe’de kullanılmıştır³⁰. Kazak Türkçesinde *tekke* “boşu boşuna”, *tekten-tek*, *tekten tekke* “boşu boşuna, boş yere”³¹ kullanımları da aynı kökten türemiş diğer şekillerdir.

“+I-R”

+A-, +I- isimden fiil yapan ek çok yaygın olmamakla birlikte geçişsiz fiiller türeten bir ektir: *öl+i-* “nemlen-”, *ked+i-* “sağlamlas-”³². Fiilden sıfat yapan -(X)r eki (*sāw-är* “sevimli”, *uç-ar* “uçucu”, *közün-ür* “görünür”) Eski Türkçeden beri kullanılan eklerdir³³. Bu ek Kazak Türkçesinde işlek olmasa da hareketin sonucunu bildirmek için kullanılmaktadır: *kayna-r* “kaynak”, *alda-r* “hilekar”³⁴. Dolayısıyla *takır* sözcüğü *tak+i-r* biçiminde oluşmuş olmalıdır.

Sonuç olarak *tamtakır* pekiştirme sözcüğü, *ta+m + tak+i-r* biçiminde gelişme göstermiş olup, yansıma bir sese dayanmayan *tağ*, *tağ ~ tek* sözcüğünden oluşmuştur. Sözcüğün temel anlamları “*yok, değil; boş*” iken, zamanla yan anlam kazanmış olarak “*açık, çıplak*” anlamına gelecek şekilde kullanılır olmuştur.

Kaynaklar

- ARIKOĞLU, E. (2005). *Örneklili Hakasça - Türkçe Sözlük*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- BAYAT, F. (2008). *Orta Türkçe Sözlük*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- BAYRAM, B. (2007). *Çuvaş Türkçesi – Türkiye Türkçesi Sözlük*. Konya: Tablet Yayınları.
- BİRAY, N. –AYAN, E. ve ERCİLASUN, G. K. (2015). *Çağdaş Kazak Türkçesi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- CAFEROĞLU, A. (2011). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÇANKAYA, S. (2014). *Kırgız Sözdüğü / Kırgız Sözlüğü - Kırgızça Türkçö / Kırgızca Türkçe*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- ERCİLASUN, Ahmet B. ve AKKOYUNLU, Z. (2014). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânı Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GABAİN, A. Von (2007). *Eski Türkçenin Grameri* (5. baskı), (Çev. Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜLENSOY, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜRSOY NASKALİ, E. – BUTANAYEV, V. –İSİNA, A. –ŞAHİN, E. –ŞAHİN, L. ve KOÇ, A. (2007). *Hakasça - Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

³⁰ Fuzuli Bayat, age., s. 471.

³¹ Kenan Koç – Ayabek Bayniyazov – Vehbi Başkapan, age., s.531.

³² Sekan Şen, Eski Uygur Türkçesi Dersleri, Kesit Yay., İstanbul 2015, s. 63.

³³ A. Von Gabain, Eski Türkçenin Grameri, (Çev. Mehmet Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007 (5. baskı), s. 48, 58.

³⁴ N. Biray – E. Ayan – G. K. Ercilasun, Çağdaş Kazak Türkçesi, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015, s. 76.

- GÜRSOY NASKALİ, E. ve DURANLI, M. (1999). *Altayca - Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
<http://www.tdk.gov.tr>
- KAMACI, D. (2014). *Türkçede Pekiştirme (Anlamsal, Sözdizimsel, Yazımsal)*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- KOÇ, K. –BAYNİYAZOV, A. ve BAŞKAPAN, V. (2003). *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü* (4. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özbek Halk Şevaleri Lügati*, (Red. Ş. Ş. Şoabdurahmonov) Uz. SSR “FAN” Naşriyeti, Taşkent 1971.
- SHAW, R. B. (2014). *Kâşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü*, (Çev. Fikret Yıldırım). Türk Ankara: Dil Kurumu Yayınları.
- STAROSTİN, S. A. – DYBO, A. V. ve MUDRAK, O. A. *An Etymological Dictionary of Altaic Languages*.
- ŞEN, S. (2015). *Eski Uygur Türkçesi Dersleri*. İstanbul: Kesit Yay.
- TDK, (2005). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÜNLÜ, S. (2012). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- ÜSTÜNER, A. (2003). *Türkçede Pekiştirme*. Elazığ.
- VASİLİEV (CARGISTAY), Y. (1995). *Türkçe – Sahaca (Yakutça) Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- YUDAHİN, K. K. (1998). *KIRGIZ SÖZLÜĞÜ* (ÇEV. ABDULLAH TAYMAS). ANKARA: TÜRK DİL KURUMU.
- ZÜLFİKAR, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler, İnceleme – Sözlük*. Ankara: TDK Yay.: 628.